

26.6.2023

Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus; työryhmän mietintö

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/10364/2022

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=25c67bec-3037-4651-9591-dd738372477b>

Johdanto

Oikeusministeriö pyytää lausuntoa sosiaaliturvaetuuksien ulosmittausta koskevasta työryhmämietinnöstä. Työryhmä ehdottaa, että sosiaaliturvaetuslajien vaikutusta ulosmitattavuuteen vähennetään siten, että ulosmittauskiellosta säädettäisiin vain niiden etuuksien osalta, jotka myönnetään eläke- tai sosiaalilainsäädännön nojalla määrättyyn tarkoitukseen. Muiden etuuksien ulosmitattavuus määräytyisi ainoastaan sillä perusteella, ylittääkö etuuden määrä suojaosuuden määrän.

Lisäksi työryhmä ehdottaa, että ulosmittauksen laskentasäännöt uudistetaan kokonaisuutena mietinnössä hahmotellun mallin mukaisesti. Ehdotettujen laskentasääntöjen yksityiskohdat on tarkoitus tarkentaa hankkeen seuraavassa vaiheessa tehtävän vaikutusarvioinnin pohjalta. Tarkempaa arviointia vaativia seikkoja ovat muun muassa suojaosuuden euromäärä, elatuksen varassa olevien henkilöiden huomioon ottamisen tapa ja euromäärä sekä ulosmittausprosentit eri tulotasolla.

- Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus: Työryhmän mietintö

<https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM042:00/2022>

Pelastakaa Lapset lausuu sosiaaliturvaetuuksien ulosmittauksesta seuraavaa:

1. Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus

Mietinnössä ehdotetaan, että sosiaaliturvaetuslajien vaikutusta ulosmitattavuuteen vähennetään siten, että ulosmittauskiellosta säädettäisiin vain niiden etuuksien osalta, jotka myönnetään eläke- tai sosiaalilainsäädännön nojalla määrättyyn tarkoitukseen. Muiden etuuksien ulosmitattavuus määräytyisi ainoastaan sillä perusteella, ylittääkö etuuden määrä suojaosuuden määrän. (Ehdotus mietinnössä s. 45–46) **Pidättekö ehdotusta kannatettavana?**

Ulosmitattavuuden yksinkertaistaminen ja määrittelyn yksiselitteisyys on hyvä tavoite, joka mahdollistaa myös yhdenvertaisemman näkökulman sosiaaliturvan ulosmitattavuuteen. Kun osastamittauskielloja säädetään ulosottokaareissa ja osasta sosiaaliturva- ja eläkelainsäädännössä voivat seuraukset olla haasteellisia eri elämäntilanteissa, kun sovelletaan eri lainsäädäntöä. Ulosmitattavuuden tulisi olla selkeästi ymmärrettävissä niin, että haasteellisissa elämäntilanteissa perheet pystyvät ymmärtämään ja ennakoimaan toimeentuloaan.

Sosiaaliturvaetuuksien ulosmitattavuuden muutokset tulee toteuttaa niin, että turvataan lasten oikeudet riittävään toimeentuloon ja sosiaaliturvaan pienituloisissa ja haavoittuvassa asemassa olevissa perheissä. On huomioitava, etteivät muutokset saa heikentää entisestään vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien perheiden tilannetta.

Suojaosan määrän on myös oltava riittävän korkealla, jotta perheiden toimeentulo ei vaarannu.

Kokonaiskuvassa sosiaalietuuslajien ulosmitattavuuden arviointi ja selvitys sekä tietopohjan rakentaminen uudistamistyölle on kannatettavaa. On kuitenkin huomioitava tarkoin myös ylivelkaantumisen syyt, toimeentulon riittävyys ja monimuotoiset perhetilanteet ulosoton uudistamisessa.

Millaisia vaikutuksia ehdotuksen toteuttamisella nähdäksenne olisi?

Työryhmän ehdotuksen mukaisesti useammat sosiaaliturvaetuudet tulisivat ulosmitattavuuden piiriin suojaosan ylittävältä osalta. Tämä määrittely yksinkertaistaa ulosmitattavuutta ja sen ymmärrettävyyttä myös kansalaisen näkökulmasta, mutta on huomioitava, että kyseessä ovat erityisen haavoittuvassa asemassa olevat perheet, joiden toimeentulo perustuu sosiaaliturvaetuuksiin. Toimeentulon tulisi olla turvattua ja ennakoitavaa myös näissä perheissä.

On tehtävät riittävän kattavat lapsivaikutusten arvioinnit, jotta voidaan todentaa, etteivät tilanteet entisestään heikennyt perheissä ja lasten oikeudet ja hyvinvointi turvataan. Erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten perheet ovat Suomessa köyhyysriskissä, jolloin on huomioitava, että esim. vanhempainrahan ulosmittauskelpoisuus voi lisätä entisestään näiden perheiden köyhyyttä. Varhaislapsuudessa koettu köyhyys puolestaan lisää ylisukupolvisten ongelmien ja syrjäytymisen riskiä, joten on huolehdittava, etteivät pienten lasten perheet joudu kohtuuttomiin toimeentulovaikeuksiin muutoksen myötä. Näillä muutoksilla voi olla kauaskantoiset seuraukset lasten kasvuun ja kehitykseen.

Kokonaiskuvassa uudistukset toisivat selkeyttä ulosmitattavuuteen, mutta on tarkasteltava myös eri ryhmien (esim. pienituloiset työssäkäyvät, osatyökykyiset) ja monimuotoisten perhetilanteiden näkökulmasta, ettei perheiden toimeentulo heikenny.

Millaisia kustannuksia ehdotuksen toteuttamisesta aiheutuisi (mm. tietojärjestelmäkustannukset)?
Ei lausuttavaa.

Mahdolliset muut kommentit ehdotuksesta?
Ei lausuttavaa.

2. Tulojen ulosmittausjärjestelmä

Mietinnössä ehdotetaan, että ulosmittauksen laskentasäännöt uudistettaisiin kokonaisuutena mietinnössä hahmotellun mallin mukaisesti (Ehdotus mietinnössä s. 51–64).

EHDOTUKSESTA YLEISESTI
Pidättekö ehdotusta kannatettavana?

Laskentasääntöjen uudistaminen on aiheellista, jotta voidaan huomioida perheiden erilaiset tilanteet ja työolosuhteet (esim. osa-aikatyön ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen tilanteet ja monimuotoiset perhetilanteet). On kuitenkin tehtävä riittävät vaikutusarviointit ennen uudistamistyötä.

Millaisia vaikutuksia uudistuksen toteuttamisella nähdäksenne olisi?

Vaikutusarvioinnit on tehtävä tarkoin ja huomioitava myös lapsivaikutukset, jotta laskentasäännöt eivät heikennä perheiden toimeentuloa. Elatuksenalaisen alaisena olevien henkilöiden huomioonottamisen tapa ja euromäärät on laskentasäännöissä tarkasteltava myös monimuotoisissa perhetilanteissa.

On myös tarkoin selvitettävä ja harkittava ovatko lapsiin kohdentuvat etuudet (esim. lapsilisä ja elatustuki) ulosmittattavuuden piirissä, koska nämä turvaavat ensisijaisesti lapsen oikeutta riittävään toimeentuloon ja elintasoon. Lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien ei tulisi vaarantua perheen taloudellisesta tilanteesta johtuen, vaan sosiaaliturvan tulisi toimia lapsen tukena juuri näissä vaikeissa tilanteissa.

Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi (mm. tietojärjestelmäkustannukset)?

Ei lausuttavaa.

Muut mahdolliset kommentit ehdotetuista laskentasäännöistä ja ulosmittausjärjestelmän uudistamisesta?

Suojaosuuden väliaikainen korottaminen vuodelle 2023 on ollut tarpeellinen pienituloisille perheille haastavassa taloustilanteessa.

On arvioitava tarkoin, tulisiko tätä korotusta jatkaa vai voidaanko suojaosa laskea aiemmalle tasolle. On selvitettävä, vähensikö korotus toimeentulotuen tarvetta ja lisäksi se esim. työllistymistä ja näin paransi perheiden toimeentuloa.

Toisaalta on myös tarkistettava yhteiskunnallista tilannetta ja mikäli taloudellinen tilanne sekä inflaatio jatkuvat haastavina on tarkoituksenmukaista tukea näitä pienituloisia perheitä ja jatkaa korotetulla suojaosalla.

SUOJAOSUUS JA TULOISTA ULOSMITTATTAVA MÄÄRÄ

Kumpaa vaihtoehtoa pidätte lähtökohtaisesti parempana? Voitte perustella vastauksenne valitsemanne vaihtoehdon alla olevaan tekstikenttään:

1) ulosmittaus aloitetaan korkeammalta tulotasolta (suurempi suojaosuuus) ja suojaosuuden ylittävistä tuloista ulosmitataan ankarammin.

Ei lausuttavaa.

2) ulosmittaus aloitetaan matalammalta tulotasolta (pienempi suojaosuuus) ja suojaosuuden ylittävistä tuloista ulosmitataan lievemmin.

Ei lausuttavaa.

ELATUKSEN VARASSA OLEVIEN HENKILÖIDEN HUOMIOON OTTAMINEN

Voimassa olevan ulosottokaaren mukaan velallisen suojaosuuus on suurempi, jos hänellä on elatuksen varassa puoliso, oma lapsi tai puolison lapsi. Työryhmän näkemyksen mukaan olisi perusteltua harkita, tulisiko velallisen elatuksen varassa olevina jatkossa ottaa huomioon ainoastaan lapset eli poistaa mahdollisuus puolison huomioon ottamiseen. Miten arvioitte ehdotusta? Työryhmä on esittänyt kaksi vaihtoehtoista tapaa elatuksen varassa olevien huomioon ottamiseksi. Kumpaa vaihtoehtoa pidätte parempana? (Vaihtoehtoja arvioitu mietinnössä s. 57–59). Voitte perustella vastauksenne valitsemanne vaihtoehdon alla olevaan tekstikenttään:

Vaihtoehto 1, jossa kukin elatuksen varassa oleva lapsi korottaa suojaosuuden määrää.

Ei lausuttavaa.

Vaihtoehto 2, jossa kunkin lapsen osalta tehdään ulosmittauslaskelman lopuksi vähennys ulosmitattavaan määrään.

Ei lausuttavaa.

VAPAAKUUKAUDET JA ULOSMITTAUKSEN MÄÄRÄN RAJOITTAMINEN

Työryhmä on pohtinut mahdollisuutta poistaa ulosmittausjärjestelmästä ilman velallisen pyyntöä myönnettävät automaattiset vapaakuukaudet ja mitoittaa tällöin kuukausittainen ulosmittausmäärä pienemmäksi (Mietinnössä asiaa arvioitu s. 62–64).

Kumpaa vaihtoehtoa pidätte parempana? Voitte perustella vastauksenne valitsemanne vaihtoehdon alla olevaan tekstikenttään:

1) kuukausittain ulosmitattava määrä on pienempi ja ulosmittausjärjestelmästä poistetaan ilman velallisen pyyntöä myönnettävät vapaakuukaudet.

Ei lausuttavaa.

2) kuukausittain ulosmitattava määrä on suurempi ja velalliselle myönnetään nykyiseen tapaan ilman pyyntöä automaattisesti vapaakuukausia.

Ei lausuttavaa.

3. Muut mietintöä koskevat huomiot

Tarkat ja kokonaisvaltaiset vaikutusarvioinnit on tehtävä ennen uudistustyötä. On tehtävä selvitystyötä siitä, mistä ylivelkaantumistilanteet johtuvat, kuinka näihin voitaisiin vaikuttaa ja toisaalta, kuinka ulosmittaus heikentää perheen toimeentuloa ja ajaako se lisääntyvissä määrin toimeentulotuen tarpeisiin.

Perheiden haastavat taloudelliset tilanteet ovat selvitettävissä riittäväillä tukipalveluilla ja sosiaaliturvalla. Perheiden talousosaamista on tuettava. Sosiaalipalveluja tulisi olla riittävästi saatavilla, kun taloudelliset tilanteet heikentyvät ja monimutkaistuvat ylivelkaantuneissa perheissä.

Pelastakaa Lapset ry korostaa, että ulosottoon liittyvissä uudistuksissa on turvattava jokaisen lapsen oikeus toimeentuloon, kasvuun ja kehitykseen sekä sosiaaliturvaan. Myös ylivelkaantuneiden ja pienituloisten perheiden lasten hyvinvointi on turvattava uudistustyössä.

Lisätietoja:

Johanna Vinberg

Asiantuntija lapsiperheköyhyys

johanna.vinberg@pelastakaalapset.fi

+358 50 575 0289